

آموزش سُرایش موسیقی

(خودآموز سُلْفِرْژ)

به شیوه‌ی گفتاری - شنیداری - دیداری

Shiraz-Beethoven.ir

کتاب اوّل

مشمّل بر ریتم‌خوانی و صداخوانی

همراه با نوار کاست یا CD

نوشته‌ی: مرتضی سرآبادانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	درس یکم
۷	ریتم خوانی - طریقه‌ی نشان دادن ضرب‌ها
۱۰	صداخوانی - درباره‌ی صدا و طریقه‌ی خواندن و نفس گرفتن
	درس دوم
۱۳	ریتم خوانی - ضرب زدن در میزان دوضربی
۱۴	صداخوانی - تقلید صدا
	درس سوم
۱۶	ریتم خوانی - شمارش کامل میزان دوضربی
۱۹	صداخوانی - فواصل صوتی
	درس چهارم
۲۱	ریتم خوانی - کشش‌های دیگر در میزان دوضربی
۲۳	صداخوانی - فاصله‌ی یکم و دوم
	درس پنجم
۲۴	ریتم خوانی - میزان دوضربی $2/4$
۲۵	صداخوانی - فاصله‌ی دوم کوچک (۲-) و دوم بزرگ (۲+)
	درس ششم
۲۸	ریتم خوانی - تمرین در میزان‌های $2/2$ و $4/2$
۲۹	صداخوانی - فاصله‌های دوم بزرگ و کوچک
	درس هفتم
۳۱	ریتم خوانی - تمرین در میزان‌های $2/2$ و $4/2$
۳۲	صداخوانی - تمرین‌هایی برای فواصل دوم بزرگ و کوچک
	درس هشتم
۳۳	ریتم خوانی - نشان دادن و طرز شمارش ضرب‌ها در میزان سه ضربی
۳۵	صداخوانی - فاصله‌ی سوم بزرگ (۳+)
	درس نهم
۳۸	ریتم خوانی - تمرین‌هایی در میزان‌های $3/4$ و $3/2$
۳۹	صداخوانی - فاصله‌ی سوم کوچک (۳-)
	درس دهم
۴۱	ریتم خوانی - تمرین‌هایی در میزان‌های دوضربی و سه ضربی
۴۲	صداخوانی - تمرین‌هایی از فواصل دوم و سوم بزرگ و کوچک
	درس یازدهم
۴۴	ریتم خوانی - نشان دادن و تقسیم ضرب‌ها در میزان چهارضربی
۴۷	صداخوانی - فاصله‌ی چهارم درست (۴)

عنوان

صفحه

درس دوازدهم

- ۴۹ ..... ریتم خوانی - نشان دادن و تقسیم ضرب‌ها در میزان 4/4
- ۵۰ ..... صداخوانی - ترکیبی از فواصل اول - دوم - سوم و چهارم

درس سیزدهم

- ۵۲ ..... ریتم خوانی - تمرین در میزان‌های ۲/۳ و ۴/۴ ضربی
- ۵۳ ..... صداخوانی - فواصل اول و چهارم درست - دوم و سوم بزرگ و کوچک

درس چهاردهم

- ۵۴ ..... ریتم خوانی - آشنایی با میزان‌های ۲/۸، ۳/۸، ۴/۸
- ۵۵ ..... صداخوانی - فاصله‌ی پنجم درست (۵)

درس پانزدهم

- ۵۸ ..... ریتم خوانی - تمرین در میزان‌هایی که مخرج کسرشان ۸ باشد
- ۵۹ ..... صداخوانی - تمرین فواصل یکم - دوم - سوم - چهارم و پنجم

درس شانزدهم

- ۶۱ ..... ریتم خوانی - تمرین در میزان‌های ۳ و ۴ ضربی
- ۶۲ ..... صداخوانی - فاصله‌ی ششم بزرگ (۶+)

درس هفدهم

- ۶۶ ..... ریتم خوانی - تمرین در ترکیب میزان‌ها
- ۶۷ ..... صداخوانی - فاصله‌ی ششم کوچک (۶-)

درس هجدهم

- ۷۰ ..... ریتم خوانی - در میزان‌های ۲-۳ و ۴ ضربی
- ۷۲ ..... صداخوانی - توجه و تأکید بر فواصل ششم بزرگ و کوچک (۶+ و ۶-)

درس نوزدهم

- ۷۵ ..... ریتم خوانی - ترکیب کردن میزان‌ها
- ۷۷ ..... صداخوانی - فاصله‌ی هفتم بزرگ (۷+)

درس بیستم

- ۸۰ ..... ریتم خوانی - ترکیب کردن میزان‌ها
- ۸۲ ..... صداخوانی - فاصله‌ی هفتم کوچک (۷-)

درس بیست و یکم

- ۸۵ ..... ریتم خوانی - ترکیب کردن میزان‌ها
- ۸۷ ..... صداخوانی - فاصله‌ی هشتم درست (۸)

درس بیست و دوم

- ۹۰ ..... ریتم خوانی - میزان‌های ۲-۳ و ۴ ضربی با مخرج کسر ۲-۴-۸
- ۹۲ ..... صداخوانی - فواصل یکم تا هشتم در الگوی گام دومازور

درس بیست و سوم

- ۹۶ ..... صداخوانی - چند نمونه از آواخوانی

درباره‌ی درس سُرایش موسیقی (سُلَفْژ)

بی‌شک هر عمل و حرکتی که منجر به تولید فرآورده‌ی شود و در واقعیت ظهور و تجلی یابد، برخواسته از نظری هدفدار یا تراوشی مغزی است، و پیدایش و بروز آثار موسیقی نیز از این قاعده مستثناء نیست.

از آن‌جا که درس سلفژ یا سرایش موسیقی همانا خواندن و محاسبه‌ی صحیح و دقیق نوت‌ها از مجموع اصوات و ریتم‌ها و اصطلاحات گوناگون است و جنبه‌ی عملی دارد، یعنی اجرا و فرایندی برخواسته از تئوری یا نظری موسیقی است و تراوشات حسی و عقلانی آهنگساز را به ظهور می‌رساند، توجه ویژه به آن در امر تعلیم و فراگیری هنر موسیقی بسی حائز اهمیت است.

متأسفانه این حقیقت تا حد زیادی مجهول مانده و آن‌چنان که باید برای عیانش کوشش لازم به عمل نیامده، هم از این روست که تعدد آموزگاران متخصص در این رشته در کشور ما شاید به تعداد انگشتان یک دست باشد و نیز سطح دانش موسیقایی، که در عوام و در بین اهل هنر پایین و نازل است.

لذا سلفژ را درس پایه یا از مبانی اصولی در آموزش علمی موسیقی می‌دانیم چون از ویژگی بارزش جنبه‌ی عملی غالب آن است که به‌طور اخص موجب دگرگونی شدید و عمیق هنرجو می‌شود و همچنین آن قابلیت را داراست که به‌طور اعم هر کسی را زیر پوشش آموزشی قرار دهد و بر خلاقیت و دانش عمومی بیفزاید، کافی است هر انسانی را به خاطر حنجره‌اش یک ساز، و خواندن را جلوه‌گری موسیقایی قلمداد نماییم و آشنایی با موسیقی را صرفاً مرهون نواختن ساز ندانیم.

بر این باور و بنا به ضرورت‌ها و کمبودها، کتاب حاضر در چندین جلد فراهم گردیده تا با توجه به مخاطب همگانی‌اش بلکه بهره‌ی بیشتری برگرفته شود.

از خصوصیات این مجموعه همانند کتاب آموزش تئوری موسیقی، گفتاری - شنیداری - دیداری بودن آن است که این شیوه‌ی تعلیمی سبب می‌شود با به‌کارگیری اسباب و وسایل صوتی و تصویری، ظرفیت طرح نمونه‌ها و مثال‌ها بیشتر گردد و در نتیجه میزان تأثیرگذاری

دو چندان شود و انتقال معانی و مفاهیم حسی در عینیت بهتر و سریع تر صورت پذیرد و وجه «خودآموزی» کتاب افزایش یابد.

در این مجموعه با نگاهی جامع به موسیقی نظر داشته‌ایم، لذا جلد اولش شامل ریتم خوانی و صداخوانی با تمرین‌های متعدد است که به خاطر عملی بودنشان پیشنهاد می‌شود جهت اطمینان حاصل نمودن از روند فراگیری و صحت انجام تکالیف مربوطه و مطابقت دادن آن با نمونه‌های کتاب، از دستگاه ضبط صوت استفاده شود تا تمرین‌هایی مکرر ضبط و پخش گردند.

فبها المراد، اگر که آموزش زیر نظر معلم باشد، یا کسانی در منزل به هنرجویاری برسانند، و یا اصولاً درس سرایش مورد جمعی آموزشی چند نفره قرار گیرد که یقیناً مفید و سودبخش تر خواهد بود.

از طرفی توفیق هرچه بیشتر در فراگیری کتاب حاضر و آموختن سلفژ بستگی دارد به مطالعه و فهم هرچه بهتر کتاب آموزش تنوری موسیقی، زیرا هر دو با روشی واحد نگارش و پیدایش یافته‌اند و به دیگر سخن لازم و ملزوم و مکمل و کمک‌رسان یکدیگرند. اکنون با این فرض، مطالب کتاب اول آموزش سرایش موسیقی یا خودآموز سلفژ را از نظر می‌گذرانیم.

به نام خدا

درس یکم

ریتم خوانی - طریقه‌ی نشان دادن ضرب‌ها

در آموزش تئوری موسیقی به وضوح به ارکان یا قسمت‌های اصلی موسیقی یعنی ریتم و صدا اشاره شد، در آن‌جا درباره‌ی ریتم که مجموعه‌ی است از کشش و سکوت نوت‌ها در تقسیمات گوناگون زمانی است و نیز ضرب به عنوان واحد مستقل ریتمی و همچنین میزان‌ها که قالب‌های ساختمانی برای فرم و شکل گرفتن آهنگ‌ها هستند و ضرب‌ها را در خود جای می‌دهند سخن گفتیم و یا از انواع میزان و نحوه‌ی شمارش ضرب آن‌ها و موارد دیگر مربوط به ریتم یاد کردیم و در حد لازم شرح دادیم.

این بدان معناست که برای آموزش سلفژ دستورالعمل کافی که جنبه‌ی نظری آن باشد در اختیار داریم تا در این‌جا عملاً کار سرایش را انجام دهیم به ویژه که اشاره می‌شود سلفژ وجه عملی غالبی دارد.

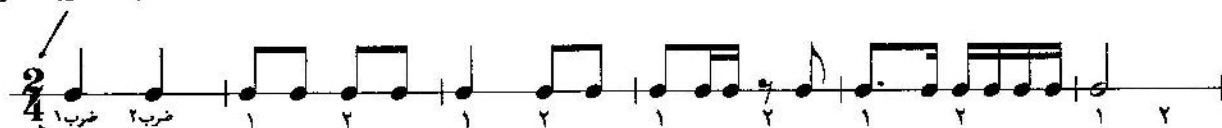
پس بجاست که هنرجویان با نگاهی علمی و موشکافانه‌تر بار دیگر موضوعات تئوریک را همراه با فراگیری سلفژ مورد بررسی قرار دهند، با این حال در این‌جا و در قسمت ریتم‌خوانی به منظور آشنایی بیشتر با طریقه‌ی نشان دادن ضرب‌ها و تقسیمات آن‌ها لازم است به چگونگی حرکت دست‌ها و شمارش نمودن زبانی آن اشاره‌ی مجدد بشود، زیرا اصلی‌ترین هدف در ریتم‌خوانی موسیقی، همانا دقیق اجرا نمودن انواع تقسیمات زمانی یعنی کشش کوتاه و بلند نوت‌ها و سکوت‌ها است و فهم ریتم امکان ندارد مگر با کمک گرفتن از دست چپ و راست و زبان در ابتدای کار که هر یک از آن‌ها نقش متفاوتی در این رابطه ایفا می‌کنند.

در درس اول طرز ضرب زدن میزان دوضربی را می‌آموزیم و تمرین می‌کنیم.

میزان دوضربی قالبی است که در آن دو ضرب با شماره‌های ۱ و ۲ قرار می‌گیرند و اگر وزن هر ضرب مثلاً معادل کشش سیاه باشد بدیهی است در هر میزان تقسیمات ریتمی گوناگونی که برابر با دو سیاه باشند نوشته می‌شود.

Shiraz-Beethoven.ir

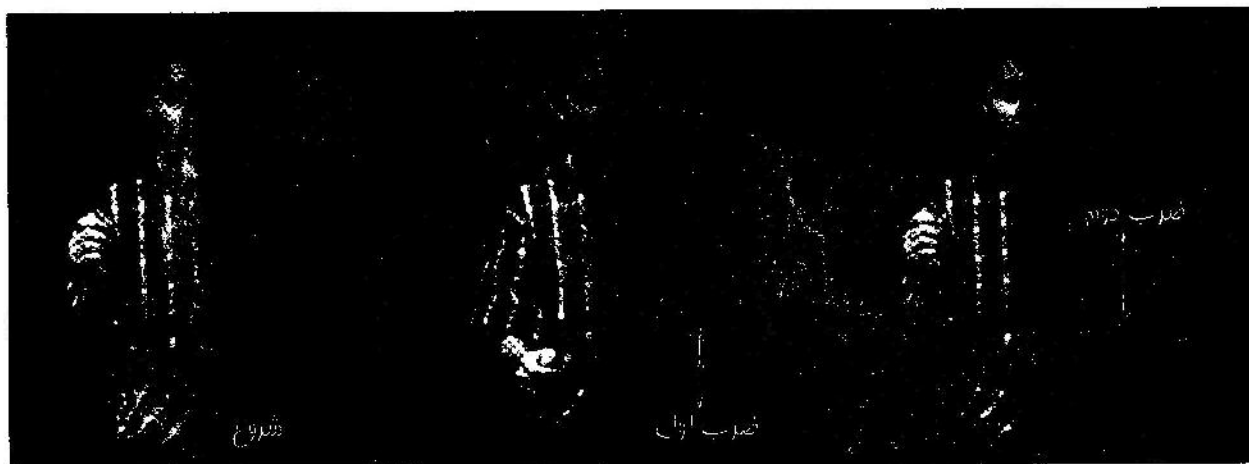
دو ضربی بودن میزان،
لذ عدد صورت کسر

هر ضرب معادل کشش
سیاه بودن، از تقسیم گرد
به عدد ۴ (♩ = ♩♩♩♩)

برای این که بتوان چنین تنوعی از تقسیمات ضربها در هر میزان را به طور دقیق ریتم خوانی نمود می باید با دست راست حرکتی را صورت داد تا ضربهای میزانها از نظر زمانی وضعیتی مشخصی پیدا کنند، به بیان دیگر جایگاه زمانی شان معین گردد.

از این روی مانند تصویر زیر وقتی قسمت ساعد و مچ دست از بالا به پایین می آید و نقطه‌یی در هوا ایجاد می شود آن را نشان دادن ضرب اول می نامیم که لفظ عدد یک را برایش به زبان می آوریم، و نیز وقتی دست از نقطه‌ی اول به طرف بالا می آید و نقطه‌ی دوم در هوا زده می شود آن را جایگاه ضرب دوم می گوئیم که با لفظ عدد دو شمارش می گردد.

تصویر ۱: طرز نشان دادن ضربها با دست راست (♩ | ♩)

با چنین قراری به این ترتیب همه‌ی کششها و سکوت‌هایی که ضرب اول میزان را تشکیل می دهند می باید در مدت زمان ضرب اول و کلیه‌ی نوتها و سکوت‌هایی که معادل یک سیاه بوده و ضرب دوم را شامل می شوند در مدت زمان ضرب دوم تقسیم‌بندی و به اجرا درآیند و چون زمان هر دو ضرب در یک میزان

مساوی است، می‌توان با دست راست - که دو نقطه‌ی پایین و بالا در هوا می‌زند - به راحتی مجموعه‌ی بی‌نوت‌ها و سکوت‌های میزان را دسته‌بندی کلی نمود و از آن‌جا که زمان هر میزان در یک آهنگ به‌طور معمول با میزان‌های دیگر برابری دارد، به این طریق می‌شود ریتم میزان دوضربی را نشان داد و آهنگی را ریتم‌خوانی نمود.

حال شما مطابق تصویری که مشاهده کردید با دست راست خود ضرب‌های میزان دوضربی را نشان دهید ضمناً وقتی دست از بالا به طرف پایین می‌آید با زبان شماره‌ی یک را بیان کنید و هنگام بالا آمدن در نقطه‌ی دوم شماره‌ی دو را بگویید، این کار را مرتب و پیگیر انجام دهید.
با توجه به این مقدمات اینک می‌توان عملاً ریتم‌خوانی را با نمونه‌هایی ساده در میزان‌های دوضربی آغاز کرد.

تمرین ۱ - اولین تمرین نمونه‌ی بی‌نوت در میزان $\frac{2}{2}$ ، این کسر مشخص‌کننده‌ی میزان دوضربی است (چون صورت آن عدد ۲ را نشان می‌دهد) و هر ضرب میزان معادل کشش سفید است (زیرا وقتی گرد به دو تقسیم شود سفید به دست می‌آید یعنی هر گرد برابر با دو سفید است)، پس در هر میزان معادل دو کشش سفید داریم.
اینک معلم نمونه‌ی سه میزانی را به کمک دست راست و زبان نشان می‌دهد، توجه داشته باشید که اولاً قبل از شروع ریتم‌خوانی «یک میزان آزاد» شمارش می‌کند تا سرعت آهنگ و نیز چندضربی بودن میزان‌های آن معلوم گردد، و دیگر این که کشش هر ضرب را با اسم نوت سل اجرا می‌نماید، گوش کنید.

حالا شما عیناً نمونه‌ی اجرا شده را تقلید نمایید، ضمناً سعی کنید برای وصل ضرب‌ها زمان هر دو ضرب کاملاً برابر باشد و همچنین دقت کنید زمان میزان‌ها با یکدیگر به یک اندازه باشند تا ریتم آهنگ منظم گردد.

تمرین ۲ - در این تمرین که میزان آن دوضربی است گاهی هر دو ضرب را با یک کشش اجرا می‌کنیم، نخست خوب گوش کنید و سپس در تقلید از این نمونه ضرب‌ها را نشان دهید، (یک میزان آزاد بزنید و با